

nosti čovjeka i iznad diktature okolnosti. U tom okviru je manipulator po sebi nemoralan. Ideje moraju po sebi označivati istine i težiti za njom, a ne za manipulantskom neistinom. U tom smislu mora djelovati politika, a ta je pretvaranje mogućeg u stvarno. Dokle god bude klasa, politika će znati upotrebljavati manipulacije. U revolucijama koje su stajna materijalne bijede koja upozorava na duhovnu bijedu manipulatori imaju izvrsno područje djelovanja. Revolucija treba nositi istinu. Revolucionarna teorija prožeta istinom može stvoriti valjani revolucionarni pokret. Uvijek mora vrijediti ona: Čovječe, sjeti se da si čovjek.

Ova knjiga veoma starog i veoma novog predmeta — manipulacije — izvrsno služi za spoznavanje tehnike uvjeravanja ili preokretanja ljudskih duša. Sam naslov *Ribari ljudskih duša* ima biblijsko ozvučenje. Toga je autor, sasvim sigurno, svjestan. Zato i obraduje naslov *Religiozne propovedi i Značenje religioznih simbola*. Zanimljivo je da te propovijedi i simboli imaju utjecaj na ljude, iako se oni „ne oslanjaju na nešto zbiljsko, stvarno“. Autor je eliminirao, u okviru marksističkog mišljenja, istinitost religije a ta je zbiljska povezanost između religioznog subjekta (čovjeka) i Boga. Bog za autora ne postoji, ali je on simbol koji nadomješta čovjeku ono što mu njegovo znanje ne otkriva. Ili: to je adlerovski pojam koji nam označuje veću ili višu vrijednost za kojom čovjek teži.

Čudno je da autor koji tako ozbiljno piše o manipulaciji tako neozbiljno prihvaća religiozno pitanje.

Autor dosta često navodi misli učitelja marksizma: Marksa, Marks-Engelsa, Lenjina. I to s opravdanjem. No ti učitelji se u svojim spisima i svojim mislima koje navodi autor bore protiv buržujskog društva i izvrsno ga kritiziraju boreći se za istinu, za prava čovjeka.

Međutim kada čitamo te misli nameće nam se pitanje: Ne proživljavamo li mi nešto drugo od onoga što su citirani autori navodili? I još nešto: za svaku tu misao postoje dnevne potvrde u našim listovima i promidžbenim sredstvima. Vidi se da neki rade drugačije od onoga što su citirali učitelji marksizma. Pa nije li tome u knjizi moglo biti posvećeno nekoliko stranica! Tu bismo vidjeli stvarnost i manipulaciju, a ne samo manipulaciju „bez stvarnosti“!

Josip KRIBL

A. ŠONJE, CRKVENA ARHITEKTURA ZAPADNE ISTRE, Područje porečke biskupije od IV. do XVI. stoljeća, Analecta croatica christiana, Kršćanska sadašnjost i IKD „Juraj Dobrila“, Zagreb — Pazin 1982, str. 325.

Susrećemo se sa stručnom i zanimljivom knjigom, u kojoj nam autor posređuje rezultate svog marljivog i znanstvenog istraživanja s područja porečke biskupije u predmetu crkvene arhitekture.

Najveći dio ove knjige bio je završen još 1965. g., pa je taj rad bio obranjen kao doktorska disertacija na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, pred stručnom komisijom koju su sastavljali: dr Milan Prelog, dr Grgo Gamulin i dr Duje Rendić-Miočević. Zahvaljujući kasnijim istraživanjima, poglavito arheološkim, pisac je dopunio prvobitni tekst, jer su novi nalazi popunjavali prije poznatu dokumentaciju. „Tekst je dopunjen sa spomenicima Rovinjštine, Dvograda i Bala radi pregleda cjelokupne starokršćanske i srednjovjekovne arhitekture na području jurisdikcije porečke biskupije.“

Očito je iz sveg sadržajnog bogatstva ove knjige, koja nam pred očima lista vjekovno nepoznate stranice naše kulturne baštine, kao i iz svih priloga i znanstvenog aparata, da je pisac napisao ovu knjigu „s mnogo upornog rada i samoprijedora, osobito na rekonosciranju spomenika kao i kod prikupljanja arheološke dokumentacije“, što napose resi ovaj rad kao stručan, izvoran, bogat i temeljit.

Pisac Ante dr Šonje rođen je 10. svibnja 1917. u Novalji na otoku Pagu. Osnovnu školu završio je u rodnom mjestu, a gimnaziju 1944. g. u Zadru, gdje je i maturirao. „Na tehničko-umjetničkoj grupi VPŠ-e u Zagrebu diplomirao je 1948. godine, a zatim nastavio studij povijesti umjetnosti s klasičnom arheologijom na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, te diplomirao 1952. godine. Svoje prvo službovanje nastupa 15. ožujka 1953. na radnom mjestu kustosa u Zavičajnom muzeju Poreštine u Poreču, u kojem neprekidno vrši dužnost direktora do smrti, 5. veljače 1981.“

Dr Šonje je sudjelovao u istraživanjima mnogih arheoloških lokaliteta. Mnoga istraživanja obavljao je i samostalno. Mnogo je radio i pisao. Dovoljno je prelistati njegovu bibliografiju naznačenu u ovoj knjizi (str. 314—318), da se iz 130 različitih radova uoči sva širina problematike koju je zahvaćao. Svojim predavanjima i prilozima sudjelovao je na mnogobrojnim znanstvenim skupovima u domovini i na međunarodnim kongresima po svijetu. Jednom riječju, bio je to bogat ži-

vot stručnim radovima, koji su zalazili na razna područja, zahvaćali neobrađene teme, napose s područja arheologije.

Nije stoga ni čudo, da je čovjek takova formata — temeljito napisao svoj rad, na kojem zahvaća uže područje Istre, područje porečke biskupije.

„Poreština se nalazi po sredini zapadne istarske obale.“ Omeđena je rijekom Mirnom, Dragom i Limskim zaljevom, „a prema istoku se proteže valovitom visoravni u unutrašnje predjele Istre.“

Sam autor kaže: „Zadatak moga rada bio je proučavanje starokršćanske i srednjovjekovne crkvene arhitekture ovoga područja.“ Zato je ponajprije dao povijesni pregled ovog područja od kasne antike do kraja srednjeg vijeka, gdje se vidi posebni utjecaj porečkog biskupa, njegov odnos prema narodu i staležima, te prema akvilejskom patrijarhi i Veneciji — koji su pokazivali svoj interes da zavladaju ovim područjem.

Predmetni glavni dio ove rasprave ima četiri poglavlja: STAROKRŠĆANSKO RAZDOBLJE, RANI SREDNJI VIJEK, ROMANIKA I GOTIKA.

U svakom od tih poglavlja najprije se obrađuju tlocrtno prostorne dispozicije, konstrukcija i način zidanja zidova, a zatim se govori o krovnom pokrovu, prozorima, vratima, zidnoj dekoraciji, podovima, namještaju i kulturno historijskoj problematici dotičnog vremenskog razdoblja, kada su nastajali ti spomenici. Nakon toga su obrađivani pojedini lokaliteti iz tog vremenskog razdoblja, bez obzira da li su sačuvani kao cjelina ili u manjim ostacima.

U poglavlju STAROKRŠĆANSKO RAZDOBLJE opširnije je obrađeno pitanje Eufrazijeve bazilike u Poreču, posebno pitanje prve bazilike na tom mjestu, zatim predeufrazijeva bazilika i konačno Eufrazijeva bazilika, gdje je očito ostvarena Eufrazijeva želja — da se na toj građevini duboko osjeti utjecaj Bizanta. Nakon toga — obrađivani su ostali sakralni lokaliteti, veći i manji, bilo da se radi o cjelini ili detaljima, sačuvanim spomenicima ili arheološkim nalazima, iz svakog vremenskog razdoblja zasebno. Nalazimo tu nizove primjera razasute baštine od ranog srednjeg vijeka, preko romanike do gotike, sakupljene u jednu preglednu cjelinu, kao svjedočanstvo kulturnog bogatstva — značajnog za opću i crkvenu povijest i umjetnost. Svaki spomenik je dobro obrađen. Nalazimo njegove povijesne podatke, deskripciju, obradu stilskih oznaka, tako da i manje upućen čitalac može uočiti, da dotični spomenik uistinu spada u to vremensko razdoblje, odnosno u tu stilsku grupu.

Tekst je popraćen tabelama crteža i tlocrta, te obilnom fotodokumentacijom. Tu je i bogat znanstveni aparat u bilješkama, te naznačeni izvori i literatura.

Sadržaj ovog opsežnog i stručnog rada nalazimo i na talijanskom jeziku, kako bi rezultati ovog istraživanja bili dostupni i stranom kulturnom krugu.

Tu nalazimo u popis 100 tabela s opisom raznih tlocrta spomenika iz ovog vremenskog razdoblja što se obrađuje na porečkom tlu. Zatim popis fotodokumentacije, 153 slike, jedna geografska karta i više crteža.

Naprijed je predgovor i sadržaj, a odozda životopis, bibliografija i kazalo imena i važnijih stvari.

Može se reći, da je ovo uzoran primjer obrade spomenika i arhitekture jedne male pokrajine. Predpostavljalo se, da sačuvana stara arhitektura ima na ovom području osebujan lokalni izraz. „No, obradom spomenika pokazalo se da ovi spomenici po stilu i konstrukciji spadaju u krug šire regionalne istarske arhitekture. Na ovo su područje, s prirodno zaštićenom lukom u svom centru, dolazili razni utjecaji u stanovitim historijskim situacijama s Mediterana kao i iz centralne Evrope. Ranosrednjovjekovne crkvice s ugrađenom apsidom, koje spadaju u krug osebuje istarske arhitekture, mnogo su više zastupane u Poreštini, nego što je bilo poznato prije njihovog istraživanja.“ Tu su obrađeni brojni spomenici u cjelini, bez obzira da li su se sačuvali do danas kao cjelina, djelomično ili samo u arheološkim ostacima. Također i spomenici kojih više nema, a spominju ih pisani izvori ili narodne predaje. Doista možemo samo ponoviti ono što je nedugo netko zapisao: Crkvena arhitektura zapadne Istre je „knjiga koja za naše prilike predstavlja rijetkost, i to u pogledu marljivog pedantnog i znanstvenog istraživanja samo jednog užeg područja istarskog tla“.

Dr Stjepan KOŽUL

SORAZU, S.M.A. — P. LUIS VILLASANTE
CORTABITARTE, — ČAROBOST MISTIČKOG ŽIVOTA, Preveo o. Mihael Cukovečki, OFM, Symposium — Split 1980, str. 198.

Samostan sv. Klare u Splitu pokrenuo je biblioteku SYMPOSION, koja izdaje knjige asketsko-mističkog sadržaja. U nizu te biblioteke nalazimo i ovu knjigu sestre Marije An-